

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Deres ref

Vår ref

2022/18546-IDF

Dato

08.03.2023

Hørings svar fra UiB - NOU om ny modell for opptak til høyere utdanning

Vi viser til høringsbrev fra Kunnskapsdepartementet (KD), datert 9.12.2022. Vi takker for muligheten til å komme med våre innspill til forslaget om ny modell for opptak til høyere utdanning.

Vi vil også takke Opptaksutvalget for et godt arbeid med et stort og komplekst regelverk. Vi setter pris på at utvalget har involvert UH-sektoren i arbeidet frem mot den ferdige rapporten.

1. Generelt

UiB vil berømme utvalget for nytenkende og gjennomarbeidede forslag. Vi ser flere fordeler med den foreslåtte modellen, men mener det er vanskelig å vurdere effektene endringene i rangeringsregelverket vil ha for ungdomskullene som skal søke seg inn etter at nytt regelverk trer i kraft. I vurderingen av om den foreslåtte modellen skal innføres, må det legges grunnleggende vekt på om regelverket:

- Bidrar til å sikre en mer mangfoldig sammensatt studentgruppe, spesielt på studier med høy konkurranse. Det er viktig at studentrepresentasjonen i høyere utdanning speiler samfunnet.
- Ikke forsterker en sosioøkonomisk sortering av utdanningene.
- Bidrar til bedre kjønnsbalanse.
- Er transparent og enkel å forstå for søkerne, og bidrar til effektiv saksbehandling.

UiB er enige med utvalget i at dagens opptaksmodell har svakheter. Et nytt rangeringsregelverk må bidra til å få bukt med kunstig høye poenggrenser på enkelte studier, og gjøre det mindre attraktivt å bruke mange år på å forbedre fag eller sanke poeng.

Samtidig vil vi advare mot at utfordringene i de mest konkurranseutsatte studieprogrammene, blir premisser og føringer for omlegging av hele opptakssystemet. Selv om den foreslåtte modellen vil effektivisere overgangen mellom VGO og høyere utdanning, mener vi at opptaksmodellen ikke skal ha som hovedmål at ungdommer skal komme tidligst mulig inn i høyere utdanning. Også søkerne som trenger mer tid på å bli studieklare, skal ha gode muligheter til høyere utdanning. Vi er usikre på om de foreslåtte endringene vil gi bedre mangfold i studentgruppene eller gi underrepresenterte grupper bedre mulighet til å gjennomføre høyere utdanning enn i dag.

Overordnede standpunkt:

- UiB er positive til at dagens opptaksmodell endres, men det må tas spesielt hensyn til behovene for å sikre mangfold, redusere sosioøkonomiske forskjeller og sikre god kjønnsbalanse.
- Om den foreslåtte modellen vedtas, må størrelsesforholdet mellom kvotene vurderes, da en opptaksprøvekvote på 20 prosent kan være for lite til å dekke formålene med kvoten.
- UiB ønsker å beholde tilleggspoeng for fremmedspråk og realfag i VGO, og muligheten for tilleggspoeng for alder og høyere utdanning.
- Det bør være mulig å gjennomføre en eventuell opptaksprøve mer enn tre ganger.

2. Kvalifisering i ny opptaksmodell

UiB er positive til at generell studiekompetanse (GSK) fortsatt skal være hovedveien inn i høyere utdanning, og at det samtidig legges opp til alternative veier inn. Vi støtter også forslaget om å videreføre regelen der enkeltstudier kan unntas kravet om generell studiekompetanse, og at studier som har opptaksprøve som spesielt opptakskrav, kan bruke denne til å rangere søkerne. Dette er spesielt viktig for våre utøvende og skapende studier.

Videre støtter UiB forslaget om å fjerne praksiskravet i 23/5-regelen. Dette vil forenkle prosessen for søkerne, og bidra til en mer effektiv saksbehandling. KD bør vurdere om praksiskravet i 23/5-regelen kan fjernes tidligere, uavhengig av prosessen knyttet til hele opptaksmodellen.

UiB er positive til at spesielle opptakskrav foreslås videreført, da kravene vi har i dag er en forutsetning for at studentene skal kunne gjennomføre studiene. Men vi støtter ikke forslaget om å fjerne nivåkrav. De eksisterende nivåkravene er viktige faglige minstekrav for de aktuelle utdanningene. En løsning kan være at opptaksprøver kan teste søkeres faglige nivå til de aktuelle fagene.

Oppsummert: UiB støtter at GSK fortsatt skal være hovedveien inn i høyere utdanning, samtidig som muligheter for å kvalifisere seg gjennom alternative ordninger beholdes. UiB støtter også forslaget om å fjerne praksiskravet i 23/5-regelen. UiB støtter videreføringen av spesielle opptakskrav, men ønsker å beholde muligheten for nivåkrav.

3. Rangering i ny opptaksmodell

UiB støtter at hovedveien inn i høyere utdanning skal være karakterbasert opptak. Vi er enige i at det vil være en fordel for alle søkere å kunne konkurrere med et rangerbart grunnlag, noe som også vil forenkle gjennomføringen av opptakene. Likevel finner vi det usikkert om den foreslåtte kvotefordelingen og forslaget om en opptaksprøve, vil gi søkerne en like god mulighet til å konkurrere seg inn som i dagens system.

UiB støtter utvalgets forslag om å utvikle ordningen for særskilt vurdering. Vi mener KD bør vurdere å utvikle denne ordningen uavhengig av prosessen knyttet til ny opptaksmodell.

Forslag til ny kvotefordeling

UiB vurderer at størrelsesforholdet mellom kvotene på 80/20, kan være for radikalt i forhold til formålet om å øke likestilling og mangfold i høyere utdanning. I utvalgets forslag skal opptaksprøven brukes for å rangere søkere som i dag ikke har et rangerbart grunnlag og samtidig kunne tas av alle søkere som ønsker å forbedre rangeringsposisjonen sin. Når begge disse formålene skal ivaretas innenfor en kvote på 20 prosent, er det en risiko for at

plassene først og fremst vil gå til søkere som allerede har et rangeringsgrunnlag de ønsker å forbedre. Spesielt kan dette bli gjeldende for studier med høy konkurranse.

Vi foreslår at det gjøres en vurdering av om kvotefordelingen bør endres da en opptaksprøvekvote på 20 prosent kan være for lite til å ivareta alle søkergruppene kvoten er ment for.

Karakterkvoten

UiB er bekymret for at forslaget om en karakterkvote uten mulighet for forbedringer, vil føre til et ytterligere karakterpress i VGO, føre til at elevene enda tidligere må velge hvilken høyere utdanning de ønsker å kvalifisere seg for. En større vektlegging av karakterene gjør det enda viktigere å sikre at karaktersetningen blir mest mulig lik på alle videregående skoler nasjonalt. Det vil også være en risiko for at elever velger vekk mer krevende fag for å sikre seg en god poengsum. Noen søkere vil velge å ta realfag i etterkant av VGO for å dekke krav til studier

Videre er det dokumentert at jenter lykkes bedre enn gutter i videregående, og dermed også har bedre forutsetninger for å kunne konkurrere seg inn på studier med høye poenggrenser. UiB er bekymret for at denne skjevheten forsterkes om mulighetene til å forbedre fag forsvinner. Selv om vi støtter innføring av kjønnskoter, er dette bare et tiltak som kan bøte på en eksisterende skjevhet. Vi vil trenge flere og andre tiltak for på sikt å få bedre kjønnsbalanse. Det er viktig at vi ikke innfører endringer som kan gjøre det vanskeligere for gutter å komme inn på studiene de ønsker. Dette gjelder spesielt på studier der det i dag er kritisk å sikre bedre kjønnsbalanse.

Oppsummert: Vi ser fordeler med den foreslåtte karakterkvoten, men det er også flere ulemper som gjør det viktig med en grundig vurdering av konsekvensene en slik kvote vil få for alle elever i VGO. Det er videre spesielt viktig å undersøke konsekvensene det vil ha for elever som av ulike årsaker ikke oppnår ønsket resultat i VGO, og for guttene som allerede har en utfordring i dagens skolesystem.

Opptaksprøvekvoten

UiB støtter intensjonene bak forslaget om en rangerende opptaksprøve, men mener de mange usikkerhetsmomenter gjør det vanskelig å vurdere konsekvensene av forslaget. Vi er bekymret for at nasjonale opptaksprøver vil gi en ny type næring som erstatter aktørene som tjener på dagens privatistordning. Og selv om det kan være økonomiske grunner til å argumentere for at en opptaksprøve kan tas et begrenset antall ganger, mener vi en ordning med tre forsøk er for lite. Det bør likevel settes en maksgrænse etter en vurdering av hva som er rimelig for å sikre søkerens rettigheter og muligheter.

Når vi ikke vet hvordan en slik prøve vil utformes eller fungere for søkerne, er det vanskelig å avgjøre hvilken effekt opptaksprøven vil ha i forhold til dagens ordning med å kunne forbedre karakterer. Vi stiller spørsmål ved om en opptaksprøve i stor nok grad kan ivareta søkerens behov for «en ny sjanse». Mange ulike søkergrupper vil bli sluset inn i denne kvoten. Søkere som ønsker å forbedre karakterene sine vil konkurrere med søkere som ikke kan rangeres i dagens system. I dag konkurrerer søkere som forbedrer karakterene sine om 50 % av plassene. I den nye modellen vil disse konkurrere sammen med søkere som ikke kan rangeres, om 20 % av plassene.

Ved innføring av en standardisert opptaksprøve, er det en forutsetning at denne enkelt kan gjennomføres av søkere i hele landet. Resultatene må bli tilgjengelig elektronisk, og det må legges til rette for en automatisert saksbehandling. Vi ønsker også en vurdering av om opptaksprøver kan tilrettelegges for å teste tilleggskompetanse, eksempelvis realfagskompetanse, for søkere som ikke allerede dekker spesielle opptakskrav.

Oppsummert: UIB mener det er nødvendig med en ytterligere utredning av konsekvensene ved å innføre en rangerende opptaksprøve. Det er også nødvendig å vurdere størrelsen på opptaksprøveknoten, antall ganger prøven kan tas og om opptaksprøver kan teste tilleggskompetanse utover GSK.

Tilleggs poeng

Utvalget foreslår å avvikle alle tilleggspoeng i opptaket. Dette inkluderer alderspoeng, poeng for høyere utdanning, folkehøgskole og førstegangstjeneste, kjønnspoeng og poeng for fagvalg i videregående skole (realfag og fremmedspråk).

UiB støtter:

- Å fjerne poeng for førstegangstjeneste, folkehøgskole og fagskole
- Å fjerne kjønnspoeng, så lenge det åpnes for kjønnskvoter

UiB ønsker at regelverket skal åpne for følgende poengtyper:

- Fagpoeng i VGO – både for realfag og for fremmedspråk
- Inntil 2 alderspoeng
- Inntil 2 poeng for ett års fullført høyere utdanning

Realfags- og språkpoeng

UiB ønsker å beholde ordningen med poeng for språk og realfag i VGO. Vi er bekymret for at færre elever vil velge språk og realfag om fagpoengene bortfaller.

Vi ser spesielt at bortfall av realfagspoeng kan få store konsekvenser for andelen elever som velger full fordypning i realfag. Bakgrunnen for å innføre realfagspoeng var at samfunnet trenger flere med realfaglig kompetanse, også utover den enkeltes behov for kompetanse til videre studier. Vi mener det fortsatt vil være behov for en poengkompensasjon for å sikre dette.

Tallene fra skolen viser at elever som velger fremmedspråk er synkende. Det er vesentlig å sikre fortsatt bred fremmedspråkkompetanse og dermed også god rekruttering til lektorutdanningene.

Alderspoeng

UiB støtter begrunnelsen for å kutte i dagens ordning med 8 alderspoeng. Vi mener det likevel vil være hensiktsmessig å beholde alderspoeng i et mindre omfang slik at også «eldre» søkere ivaretas i den nye modellen. Dette vil også kunne bidra til et ønsket mangfold i våre utdanninger.

Vi foreslår at det gis inntil 2 alderspoeng til søkere fra det året de fyller 20. For søkere som konkurrerer etter 23/5-regelen, skal alderspoeng virke fra det året de fyller 24.

Tilleggs poeng for høyere utdanning

UiB foreslår å beholde inntil 2 tilleggspoeng til søkere som har fullført ett års høyere utdanning. Et reelt kompetansegivende år som høyere utdanning vil være, bør telle mer enn

et ventetår eller et år der man tar opp igjen fag fra VGO. Vi mener også at dette vil bidra til å sikre mer mangfold i utdanningene våre.

Spesielle kvoter

UiB leser utvalgets forslag som at det etter søknad til KD også skal være mulig å innføre andre, spesielle kvoter i opptaket enn de utvalget foreslår å videreføre/innføre. UiB støtter at regelverket åpner for kvoter som kan ivareta spesielle søkergrupper, herunder muligheten for distriktskvotering siden dette kan bidra til å sikre et ønsket mangfold i utdanningene.

UiB støtter også forslaget om å innføre kvoter for underrepresentert kjønn, og at dette erstatter dagens ordning med kjønnspoeng. Dette er særlig viktig for profesjonsutdanninger innen helsefag, og UiB har tidligere søkt om kvoter på 30 % for mannlige søkere for profesjonsutdanningene i medisin og psykologi. Effekten av kvoter vil være langt mer forutsigbar enn dagens ordning med kjønnspoeng.

Oppsummert: UiB støtter at regelverket kan åpne for spesielle kvoter, samt forslaget om å innføre kvoter for underrepresentert kjønn.

Alternative opptaksformer

UiB støtter utvalgets forslag om å innføre muligheter for å ta i bruk alternative opptaksformer. Vi er også positive til forslaget om at det er institusjonene selv som bestemmer hvordan søkerne skal rangeres etter bruk av alternative opptaksformer.

4. Organisering av opptaksarbeidet

Opptaksutvalget foreslår at KD vurderer muligheter for å gi tidligere svar til søkere som allerede er kvalifisert på søknadstidspunktet. UiB støtter dette forslaget, og mener det både bør gjøres en vurdering av om allerede kvalifiserte søkere kan få tidlig svar og om de resterende søkerne kan få svar noe tidligere. Eksempelvis i månedsskiftet juni/juli. Vi ser også at søkere som har behov for tilrettelegging i studiene vil ha svært god nytte av tidlig svar.

Utvalget foreslår også at det bør legges til rette for at flere grunnutdanninger som i dag ikke er en del av det samordna opptaket skal kunne organiseres som en del av det samordna opptaket i fremtiden. UiB har i dag lokalt opptak til bachelorprogrammene i kunst, musikk og design siden alle disse har tidligere søknadsfrister og opptaksprøver. UiB er positive til at det gjøres en slik vurdering av mulighetene for en samordning, men mener det bør avgrensnes til et samordnet opptak for kunstfaglige utdanninger som ivaretar opptaksprøver og spesialiserte opptaksprosesser.

Vennlig hilsen

Margareth Hagen
rektor

Tore Tungodden
fung. universitetsdirektør